

Dužnost kršćanina prema svjetskoj krizi

Opsska uredu Stva: Ovaj vrlo aktualan članak iposlao je »Životu« poznati francuski sociolog o. Guittoe D. I., član »Action ipopulaire«-a u Parizu (Vanves), ikoji je izdao već više poznatih ipublikacija, među njima i tri nagrađene od francuske akademije nauka. Za razumijevanje ovoga prinosa upozorili naim je, da pisac ima pred očima francuske i belgijske prilike, kad pri koncu crta eaisluge katolika ina socijalnom području. Kamo sreće, da sve to vrijedi i za naše prilike!

Prvi laipostoli među industrijalnim svijetom bit će industrijalci.
(QuadragesiiBo anno)

PREDMETOM ovih promatranja bit će općenita kriza, koju je prouzrokovala nesređenost međunarodne ekonomije. Golem problem s mnogo nazora, s beskrajno mnogo odjeka . . . Ja ne ću biti tako smion, da ih — u ovo nekoliko redaka, s kojima raspolazem — ukratko prikazem. Ja bih samo htio da pripomognem kod određivanja: kako mi posmatramo taj problem sa kršćanskog stanovišta i rješenja, koje mu treba dati.

E k o n o m s k a n e s r e đ e n o s t , s v j e t s k a k r i z a , i jedno i drugo privlači našu pažnju. U Kanadi su spalili žito; u Braziliji su ništili kavu; na Javi su bacali šećer u more. Žito, kava, šećer — koji bi usrećili druge zemlje. Uostalom, vidi se — jednako u starom kao i u novom svijetu —, gdje propadaju kreditni zavodi i poznate solidne industrijske institucije. Računa se, da na čitavoj kugli zemaljskoj ima dvadesetipet milijuna nezaposlenih, a više od deset milijuna gladnih. Ali čemu opisivati ono, što svatko zna?

Nas više zanimaju uzroci nesređenosti i to osobito oni, gdje će biti zainteresiran kršćanski moral. Jer ne možemo odrediti odgovornost u budućnosti i predvidjeti sredstva za rješenje, ako nismo prije toga precizirali uzroke nevolje. Neki Nijemac željan da istraži izvore toga potopa, a bez sumnje domišljat istraživač, kojega šiba i njihalo bijahu odveć osjetljivi, pronašao ih je, čini se, 135. Drugi naprotiv govore: »Samo je jedan uzrok i to savršeno običan: povratak cikličkih perioda. Zapravo je fatalno, što iza ugojenih krava dolaze mršave.« Ja sam zadovoljan. Pa ipak, kako ćemo zaniijekati, da kriza, od koje danas patimo, nadilazi i što se tiče intenziteta i što se tiče opsega, redovite cikličke periode? Treba dakle stvar malo izbliže promotriti.

1. Prvi je očiti uzrok: hiperprodukcija, to jest ne hiperprodukcija, koja nadmašuje apsolutne potrebe čovječanstva — jer još uvijek ima, nažalost, na našoj zemlji naroda, kojima nedostaje mnogo potrebnih stvari —, već produkcija, koja padrmšuje ono, što čovječanstvo može u svom sadašnjem stanju civili-

DUŽNOSTI KRŠĆANINA PREMA SVJETSKOJ KRIZI

zacije i uz sredstva transporta i izmjene, s kojima raspolaže, praktično potrošiti.

Veliki je rat dovršen pred četrnaest godina — mi se, naime, moramo ovamo vratiti — i, kad su kapitali svake ruke bili iscrpljeni, činilo se, da je jedini jaki lijek za njihovu obnovu — produciranje. Producirati silom, producirati što je najviše moguće, hiperproducirati — to je morala biti lozinka za lijep niz godina, šiboleť oslobodjenja, a da se ljudi kod toga nijesu ni izdaleka pitali: hoće li biti na toj zemlji, opustošenoj od novomaltuzijevstva, dosta ljudskih ramena, da ih odjenu vunom, što ih strižu s ovaca; dosta mogućnosti da se trgovanjem kupe sve tkanine, sve svilene čarape, svi automobili, što se fabriciraju; dosta sredstava za transport i izmjenu — ponovimo to —, e da se mogne staviti na raspolaganje gladnih želudaca sav materijal za ishranu, kojim zemlja rada.

Tu nuždu za ponovnim snabdjevanjem, u kojoj se svijet nalazio, pojačavala je jedna vrlo živa potreba, što su je osjećali svi, kojima je pošteđjela život mora rata, — žudnja za što bržim sticanjem novca. »Kad više ne bude mobilizacije, dragi kapetane,« pitao sam u siječnju 1919. jednoga svoga prijatelja, »što ćete učiniti?« »Stupit ću u banku.« — »Vi, inženjer!« — »Dakako. Treba zagaziti u bujicu novčane rijeke.« Mnogi su tako mislili. — »Brzo realizirati dobitak, uz neznatan rad« — kako to kaže Pijo XI. u »Quadragesimo anno« (§ 143.) — bilo kakvim sredstvima, Otvoreno su išli za tim, da nadoknade izgubljeno vrijeme, da se odštete za oskudicu po rovovima i da pribave sebi neki užitak ili jednostavno da se osiguraju za život, za koji su predvidjeli da će biti mučan.

Došao je dan, kad vinogradari, zamamljeni dobitkom, koji su prije — na pr. u Alžiru — dobivali četiri milijuna hektolitara, mogoše baciti na tržište dvanaest milijuna hektolitara. Uostalom vidjeli smo, gdje se u nekoliko godina podvostručio broj svilana, predionica, tkaonica, mehaničkih ili metalurških tvornica... U isto su vrijeme narodi s druge strane Oceana, koji su — manje stradali od rata — zadržali netaknute zemlje i tvornice, nastojali — dakako, uz dobitak — da pripomognu, ne baš u čisto humanoj namjeri, osiromašnjelim narodima. Argentina i Australija, računavši s potrebom odjeća, u kojoj se dugo nalazila Evropa, pretvorili su djelomično farme s ovcama za meso u farme s ovcama za vunu, a rezultat toga osjetio se — dakako kao rezultat u masi tek ovih zadnjih godina.

Udružene Države — izmijeniše svoju ekonomijsku politiku — postadoše eksportatorima. Farmeri su Far-Westu, vidjevši, da se žito tako dobro prodaje, napustili gotovo sasvim sisanje različitih vrsta i dadoše se, kako sami ondje kažu, da »prekinu sa zemljom«. U Kanadi gospodari su uspjeli da zaslugom svog Wheat-poola, žitnog kartela, zadrže kroz više godina cijenu žita na nivaeu, koji je bio viši negoli su se to prije rata i nadali;

sve do onog dana, kad su evropske ratarske zemlje, opet stalozene i požnjevši upravo blagoslovljene žetve, koje su bile izuzetno obilne — bilo je to 1930, — odbile američko žito. Ostala im je jedna dobra žetva preko računa, gušeći im elevatore i žitnice.

Sličan je slučaj na istoku Kanade za industriju drva i mase za papir. Goleme šume u blizini neograničene mogućnosti vodenog pogona! Što je još trebalo, da se razvije ta industrija? Pa ipak uslijed konkurencije norveškog drveta — a bez sumnje i ruskog — trebalo je zatvoriti tvornice, koje su izvozile na sve strane svijeta, pustiti da debele daske naslagane gnjiju, a s njima i milijuni dolara, lišavajući tako radnike čitavih pokrajina njihove zaslužbe. Ja sam vidio ondje prošle godine u pokrajini Quebec kraj jezera svetog Ivana, gdje je čitavo jedno selo, koje je izniklo iz zemlje pred dvadeset godina u blizini nekog vodopada, sasvim napušteno. Kad su tvornice zatvorene, malo su pomalo otišli radnici, tvornički ravnatelji, učitelji, sestre iz hospicija; a kad je nestalo župljana, onda je i župnik zaključao vrata crkve i župnoga dvora. I danas nad tim sasvim novim i potpuno praznim kućama — ja sam ih gledao — lebdi samrtna šutnja. To je selo u meni pobudilo veću žalost nego da je izgorjelo. Podbadana, dakle, neobuzdanom konkurencijom, a ta je — činilo se — prijetila propašću industrijama, koje ne napreduju, produkcija u Evropi, u Francuskoj kao i drugdje postaje grozničavom. Strah da će biti nadmašena izazva kolektivne gluposti kao neku epimiju megalomanije. Tvrtka, koja je producirala dnevno 10.000 kg svile, nije mirovala, dok nije mogla producirati 50 000 kg.

Ali kako je došlo do toga, da se — sa sredstvima usprkos svega ograničenima — tako beskrajno umnožila produkcija?

Tu se uvukla jedna nova ekonomijska metoda, opasna taktika, koju možemo punim pravom nazvati: drugim razlogom krize.

2. Obuzeti demonom nadutosti, industrijski su ravnatelji u odviše velikom broju zaboravili ono pravilo, fundamentalno u ekonomiji, koje propisuje proizvađaču, da zadrži pravu ravnotežu između svojih mogućnosti i suradnje svojih vjerovnika; pravilo razboritosti i poštenja, od kojega naši očevi ne bi nikada htjeli odstupati. Prisiljeni pretjeranom ambicijom, da se raeprostrane nadaleko, mjesto da sačuvaju nužna sredstva za tekući rad za svoje trezore, oni su ih pretvorili u novim poduzećima u nekretnine.

U isto vrijeme javila se, goneći u istom smislu, golema inflacija kredita. Trebalo je kameno srce, da se ne prevari i da se odupre stalnoj i razdražljivoj napasti banaka, koje su svoje pohrane — u nastojanju da ih unovče — bacili pred producente u bilo kakvoj formi. To je bilo nužno, da bogatstvo uzmogne cirkulirati i da se ubrza kolo Fortunino. »Ajde no, troši, jedi, izdavaj. Nemaš novaca? Evo ti ih! Kupuj na kredit krzno,

DUŽNOSTI KRŠĆANINA PREMA SVJETSKOJ KRIZI

gramofone, radio, pokućstvo, pianino, dvokolicu, motor... I sve to za sto franaka — još manje, pedeset franaka.« Da, ali pedeset franaka — mjesečno i kroz godine.

I potrošač — pun novaca — papirnatih počeo je trošiti. Da pribavi sebi taj komfor, taj luksus, veći od njegovih dohodaka, on je nesamo zaboravio propise nekadašnje familijarne štedljivosti nego je jeo svoje žito još nesazrelo i trošio već unaprijed dio svoje zaslužbe gotovo čitavoga života. Pričali su mi u Americi ovu satiričku anegdotu. Pitali su nekoga, koji je došao da kupi jedan skupi Packard: »Koliko su vas stajala ta kola?« On odgovori: »Nemam pojma. Za to ću se zanimati tek onda, kad budem prestao plaćati onaj, što sam ga prodao, prije nego sam toga kupio.« Ali čemu govoriti o Americi? Nije li bilo i kod nas domaćinstava, koja su — ne poznavajući ništa osim poslijeratnog nazovi-blagostanja — zamišljala, da je to stanje normalno i koja su prema njemu uredila svoj život, mjesto da spremaju rezervu trošila su svoje prihode, često skromne, za zimski šport, za ljetovanje u Nici ili na moru, dajući time podstreka hoteljerima da investiraju velike kapitale za palače, koje su danas prazne? . . .

Dakle, činilo se, da poslovi napreduju, Banke su gradile u najljepšim četvrtima vile, sjajne nekretnine. Potrošač je trošio. Poduzeća su se razvijala. Sve je išlo dobro do onog časa, kad eu vjerovnici, banke ili drugi, morali ograničiti svoje kredite ili štaviše zahtijevati, da im se zajmovi vrata. Industrija stoga vrlo često nije im za odštetu mogla ništa drugo da da osim kamenja, željeza ili cementa uzidanog u zidove tvornica. Ako cu još na nesreću u kritičnom času, kad su novac povlačili, planovi za opskrbljivanje, u periodi napretka razumljivi, bili u propadanju — katastrofe su bile na vidiku. Jer, ako je industrijalac bio prisiljen »da realizira« radi podmirenja vjerovnika, nitko se nije javljao, da kupi njegovu radnju, pa njegov zanat nije bio ni za što drugo već da se baci u ropotarnicu; i evo jedne stvari, koje se vrijednost mogla reducirati na ništicu.

Na poštanskom brodu, što me je prošle godine vozio u New-York, začuo sam, gdje neki slavni pjevač šansoneta, veliki ljubimac publike daje nekom isto tako glasovitom boksaču ove moralne pouke: »Vidiš li, moj stari N., . . . i ja sam upoznao bijedu. Ali, kad sam počeo dnevno zasluživati deset franaka, metao s'iii uvijek pet na stranu. Kasnije, kad sam dobivao hiljade i desetine hiljada, radio sam uvijek isto. Ja bih bio mogao blefirati kao i toliki drugi. Ali ja toga nijesam htio. Ja sam bio egoista; i ja mislim, da ne će nitko priređivati karitativne matineje, da rre potpomogne, kad ostarim. Vjeruj mi, moj stari N., . . ., ne valja igrati ni na kurzevima ni u teatru: jer šanse, kakve imamo danar, ne nalaze se svakog dana. . .« Doista, siromašna li morala, mislio sam ja slušajući taj govor. Pa ipak, kako to, da ga kroz ovih zadnjih dvanaest godina toliko osoba, zavedenih, opojenih ambi-

DUŽNOSTI KRŠĆANINA PREMA SVJETSKOJ KRIZI

čijom nije moglo zadržati. Ah, kad bi nam taj pjevač, kojega su sada puna sva usta, mogao na radio otpjevati nekoliko kupleta s finim ritmom, da nam podigne smisao za ekonomiju i štednju!

3. Tako se u uzrocima krize sve povezuje. Da se zadrži hiperprodukcija, krivo shvaćena kao potrebna, došlo se do zaista zle upotrebe — inflacije — kredita zlouporabivog. Dvije zablude, koje su ujedno postale dvim pogreškama. Bez sumnje pogreške ekonomijske, ali odviše često izmiješane — ta vidjeli srno! — pogreškama moralnim.

Ta povezanost nije manje stvarna ni kod trećeg razloga današnjeg nereda, što ga ne smijemo smetnuti s uma: spekulacije. Zar je indiskretno, ako ponovim pitanje, što sam ga prošle zime čuo od nekog publiciste, vrlo verziranog u poslovnom svijetu: »Ima li koji mali poslijeratni rentas, koji nije osjetio u sebi ne ćemo reći spekulantski duh već barem napast da spekulira ili veliku žalost, što ne može nasljedovati one, koji su to činili?«

Najteže je bilo, što su se industrijski šefovi dali na to. Mjesto da sačuvaju za svoja poduzeća fondove, koje su trebali za tekuće poslove — vrlo često tuđi novac — oni su upotrijebili kao uporište sad zato da profitiraju u raznim zemljama povodom sjajnih dobitaka, što su im kroz neko vrijeme pružale pokretnost izmjena i narodnih deviza, sad opet za operacije velikog zamaha, koje je bilo veoma teško nadzirati: industrijalizacija novih zemalja, izgledi petroleja i vrtanje zdenaca u udaljenim krajevima ... ili trust žigica. Začetnici poduzeća, kojih je napredovanja i junačka djela štampa donosila s oduševljenjem, koji su se konačno zaustavili u svom elanu, povukoše se i malo pomalo bijedno propadoše. I od tih divova, tih »kraljeva«, kako su ih zvali, koji su donedavna svojim milijunima podržavali osiromašjele države i diktirali joj zakone, od njih nije jednog dana preostalo ništa osim jednog ljudskog dronjka, još manje: jedne lješine prostrijeljene revolverskim metkom. Siromašni propali kraljevi, na kojih bismo adresu mogli ponoviti uzvik sv. Pisma: »Et nunc, reges, intelligite!...« Kraljevi industrijski i finansijski, otvorite oči, dajte da vas poučimo, vi koji ravnate svijetom.

A sada da vidimo, na čemu smo!

Ako hoćemo prosuditi s moralnog stanovišta ta tri uzroka krize, koju oglašujemo, dobit ćemo tri puta isti odgovor. Zašto natjecanje u hiperprodukciji? Lakomost! Zašto zloupotreba kredita? Lakomost! Konačno: zašto spekulacija? Još veća lakomost.

Trostruki odgovor, koji točno odgovara — i tome se ne čudimo — zasadama tako odlično ponovljenim od Pija XI. u njegovim dvim enciklikama »*Quadragesimo*« i »*Caritate communi*«. »Prekomjerni interes za stvari prolazne,« objašnjava on, »to je pravi razlog svih poroka.« I zato, ako čovječanstvo treba da se izliječi, kako se doista i nadamo, ono će se izliječiti jedino povratkom kršćanstvu. Samo ono može zaista da

DUŽNOSTI KRŠĆANINA PREMA SVJETSKOJ KRIZI

odvrati naše poglede, kad su fascinirani i savršeno apsorbirani dobrima ovoga svijeta, koji prolazi, i da ih digne prema višim dobrima, koja ne prolaze. (Quad. § 140.)

4. Još ćemo poći da označimo prema uputi papa i posljednji razlog današnje krize i da označimo put, kojim treba poći, da se kriza sanira. Ovaj je razlog dublji, budući da ide u intelektualnu sferu i proizlazi iz jedne duševne zablude. Zapravo su već jedno stoljeće učile doktrine socijalne ekonomije i politike, da treba, u poslovnom i finansijskom uređenju pustiti slobodne uzde, u uvjerenju, da se iz konkurencije, razvijene bez pritiska, rađa spontano sređenost, i kad bi ta sloboda prouzrokovala neke štete, da bi imala sigurno dosta mogućnosti da ih i izravna. Daskora su izašle iz tog ekonomijskog liberalizma brojne »nezaslužene bijede«, koje je Leon XIII žigosao. Zlo je dakle već postojalo. Ali pod pritiskom uzroka, koje smo označili, ti su se neredi svuda proširili iza rata stvarajući neko vrijeme neko tobožnje blagostanje, a onda isu jednog dana prouzrokovali eksploziju. I, kad je poslije neobuzdane konkurencije došlo današnje stanje, prema riječima Pija XI. »njihov naravni plod« vlada trustova i »ekonomijske diktature« te bijede i ti neredi nisu se ni izdaleka umanjili nego još često i povećali.

Čemu zauzdavati nastojanja? govorili su. Kojim pravom sprečavati akceleraciju? Zar brzina nije zakon napretka? Pazimo! Sigurno brzina, ali sređena. A ne nezauzdana brzina. Jer bez susprezanja i najbolji vozač vozi u propast: on ne riskira samo svoj vlastiti život već on nužno postaje ubojicom. Zamislimo, što bi se dogodilo s našim ulicama i našim raskršćima — već i dosada tako malo sigurnim —, kad ne bi bilo drugog »cestoredarstvenog propisa« osim individualne fantazije šofera!

Pa ipak evo ono, o čem su sanjali izvjesni duhovi za ceste i ekonomijska raskršća. Skučenje sa strane socijalnog zakonodavstva? Mi ga ne ćemo. Država nema kod nas što da vidi.

Neki unutrašnji zakon dan ekonomiji sa strane savjesti? To je baš dosta, da se moral uvuče u privatni život.

Nepromjenljivi zakoni Crkve? Kojim pravom? Poslovna domena nije ujedno i njena domena,

I bez sumnje, što se tiče tehničke strane i finansija, ima mnogo stvari, koje izmiču državi i Crkvi: »Što se tiče tehničke strane« ističe izričito Pijo XI. »Crkva je lišena adekvatnih c-redstava i kompetencije.« (»Quadragesimo anno« § 45.) Ali zahtijevati za poslovanje savršenu neovisnost i nastojati u tome uvesti bez ograničenja pravo spretnijega i jačega, to je zabluda očita i prokleta, koja će društvo daskora dovesti do onog nježnog stadija u džungli, kad se ljudožderi međusobno proždiru.

Za život ekonomijski i finansijski kao i za svaki drugi treba neki zakon. I doklegod su oni, koji njim upravljaju i u njem se koprcaju, ljudi — bića nadarena razumom i slobodom, dotle taj zakon treba da bude moralan. Kako je sugestivno čuti, gdje

DUŽNOSTI KRŠĆANINA PREMA SVJETSKOJ KRIZI

ekonomist Lucien Romier, pošto je ocijenio krizu sa stanovišta striktno realističkog i pozitivističkog, zaključuje — a tu je izjavu dao prošle zime pred slušateljstvom, koje je bilo sastavljeno ponajviše od ljudi iz poslovnog svijeta: »Moral je prvi zakon ekonomije . . . Da su industrijalci bili moralni ljudi, ne bi bilo danas krize!«

Kako su te riječi eklatantna potvrda zasada sto puta ponovljenih od papa i spomenutih tolikom snagom još i prošle godine u »Q u a d r a g e s i m o a n n o«:

Ne, nije istina da »možemo očekivati,« izjavljuje Pijo XI., »da će se iz slobodne konkurencije roditi sređeni ekonomski poredak.« Ne, nije istina da »država treba da prepusti ekonomijski život bez ikakova omeđenja samom sebi« kao da »mu je sloboda trgovanja dala direktive sigurnije negoli miješanje koje god stvorene inteligencije.« Ne, nije istina, da »ekonomijska diktatura, koja je uslijedila danas na slobodnu konkurenciju,« zato da »po statne ljudima korisna,« roože biti bez »energičkoga zauzdamja i mudre up-ave, kojih ne nalazi u samoj sebi.« (§ 95.)

To su riječi vrhovnog Učitelja. I evo općenite njegove naredbe - csloboditeljice: treba je ponovno pročitati, budući da je sve, što treba da naučimo i da zapamtimo, iz nje.

»Treba dakle zahtijevati, da viša i plemenitija načela upravljaju strogo i potpuno ove socijalne sile, to jest načelo pravde i altruizma (ljubavi),«

Ali nesamo individualna pravda i ljubav čovjeka prema čovjeku, što uređuju djelovanje privatnog života. Ta individualna pravednost i altruizam bezuvjetno su potrebni, ali su nedovoljni. Pijo XI. hoće, da se pravednost i altruizam protegnu izvan četiri kućna zida i da budu »socijalni«, to jest da uređuju sve naše odnošaje prema društvu.

»Ta pravednost mora, dakle, sasvim prodrijeti u same institucije i u eav narodna život; mjerio djelovanje, pravo djelovanje treba osobito da stvori uridički i socijalni poredak, koji će prožimati na neki način sav ekonomijski život. Što se tiče altruizma, on treba da bude duša tog uređenja, i da državne vlasti nastoje da ga promiču i uspješno brane — zadaci, koje će oni riješiti vrlo lako, ako doista hoće da se oslobode prava, koja — mi smo to već rekli — nisu njihova vlastita domena.« (§ 95.)

Papa ide u svojim zaključcima još i dalje: »Pošto su, što se tiče ekonomijskog reda razne narodnosti« daleko od toga, da budu jedna od druge nezavisne, bilo bi pogubno ostaviti ih u uvjerenju, da je svaka od njih apsolutno slobodna u svojoj vlastitoj sferi, da radi što je volja. A budući da su one »tako usko povezane« »dolikuje« — zapamtimo tu mudrost Učiteljevu: on više ne veli »treba«, — »dolikuje, da te razne narodnosti dadu svoje namisli i svoja nastojanja na oltar zajednice, da se na korist mudro smišljenih poduzeća i uredbi požuri dolazak jedne blagotvorne i srećne ekonomijske internacijske suradnje.« (§ 56.)

Nijesmo li imali pravo da kažemo pred tako jasnim zarađama, da je naša kršćanska odgovornost i naša katolička zadaća jasno ocrtana?

Obnova ovoga kršćanskog duha, što su ga nesrećom izgubili odviše često oni, koji se bave ekonomijskim pitanjima, sigurno je uvjetom socijalne obnove, koju želimo. »Bez nje bit će sva nastojanja jalova, jer ne grade na pećini nego na labavu pijesku.« (§ 138.) Vidjet ćemo, kako s njom slabi u našim srcima »neutaživa žeđa za bogatstvom« (§ 143.) i »taj neobuzdani egoizam«, označen od Pija XI. kao »sramota i veliki grijeh našega stoljeća.« (§ 147.)

Ali da postignemo taj kršćanski duh u tim dubokim uzrocima ekonomijske krize, od koje patimo, treba da om bacimo obilne zrake iz naših srdaca na sve ustanove. Mi svi moramo — i mi svi možemo pridonijeti svoj dio.

Kako? Na dva načina: *prosvjećivanjem i akcijom.*

Najprije prosvjetljivati na sve načine i u svakoj prilici. Mi smo dužni unijeti u ekonomijski život svijetlo svoje vjere — ja velim »svoje vjere«, a ne svoje fantazije ili lične koncepcije, što ih možemo imati o problemima uređenja ekonomijskog, socijalnog i internacijskog, već svijetlo naše kršćanske "doktrine, takve, kakva je precizirana u autentičnim dokumentima, osobito u papirskim enciklikama i od onih, koju su preuzeli zadaću da ih tumače, — raditi tako, da uđe u poslovno uređenje, u odnošaje između poslodavaca i radnika, u sindikalne organizacije, u administrativna vijeća i čak i u međunarodne odnošaje više pravde i više bratske ljubavi.

Raditi također, da se ustali što više i što bolje zdravo i velikodušno socijalno zakonodavstvo i solidne profesijske ustanove u duhu tih načela.

Moramo imati ambicije, da zadržimo Boga u školi i da Ga u nju uvedemo, ako je iz nje istjeran. Treba se boriti iz petnih žila za našu privatnu nastavu protiv pogubnih bezvjerskih napadaja, koji bi i kod nas mogli primijeniti projekat poznat pod imenom Jedna škola. Prijatelji »Socijalne Akcije« imaju — više od svega — prilike da ovdje surađuju. Misliti, da je njima manje stalo do obrane tih pozicija, značilo bi nanijeti im nezasluženu uvredu.

Oni samo tvrde, da to ne dostaje. Španija je imala kršćanskih škola. Pa ipak to nije spriječilo katastrofe.

Treba dakle raditi i na socijalnom području.¹

Stoga treba, pri svršetku, pohvaliti odlične kršćane, koji već mnogo godina rade prema tim direktivama i izreći nadu, da će nadoći i drugi u velikom broju da podupru njihovu požrtvovnost

Kad su ti nebojše priklonili svoju simpatiju i pomoć »Socijalnim Osiguranjima«, koja olakšavaju toliku bijedu i v.z-

¹ To (izjavljuje Pija XI.: »Neka je svatko uvjeren, ako se konačno ne odluči svalki za sebe, da ga bez oklijevanja stane izvoditi (— program socijalne obnove), ne će biti moguće uspješno braniti javnoga poretka, mira ni pokoja društvenog protiv napadaja revoluoijskih sila.« (§ 69.)

DUŽNOSTI KRŠĆANINA PREMA SVJETSKOJ KRIZI

državaju u masama neku realnu kupovnu snagu; kad su zavoljeli kooperativni pokret, koji će reducirati životne rashode; kad su željni da smanje broj radničku ruku, koje su postale suvišnima, i da učvrste vitalnost radničke familije, pripravili majkama povratka iz tvornice natrag k ognjištu; kad su najavili rat smrdljivim barakama i dali se na izgradnju zdravih stanova za radnike; kad su organizirali naokolo gradova široke pojase radničkih skloništa, koja se brinu za nezaposlene, pomažući im naći posao i ishranjujući ih u prvoj nuždi; kad su poticali nastojanje kršćanske omladine, našeg vrijednog J.O.C.-a, da se oslobode nemoralnog ili bezbožnog robovanja, koje obeščašćuje njihov posao; kad su nedavno osnovali kružoke za pomoć nezaposlenima; kad su uz teške žrtve sami sudjelovali u životu tih kružoka; i kad su se zauzeli za to, da vrata obrađivanju zemlje na selima one, koje je industrija u odveć velikom broju nerazborito otrgla od pradjedovske grude; kad su svim tim inicijativama — a koliko bi ih još trebalo navesti, kad bismo htjeli, da bude sve! — nesamo olakšali patnje nego već u klici i uništili uzroke socijalne bijede i kad su se naprezali, da im zauvijek zatvore vrata; kad su tako radili, ti su neustrašivi kršćani, to s radošću bilježim, ispunili svoje neposredne dužnosti prema svjetskoj krizi i snažno sudjelovali u veličajnom poslu oko ekonomijskog i socijalnog popravka, oko kojega bez prestanka nastoji u svim zemljama globusa Crkva katolička.

**UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147**

G, Gnittoa D. I-